
Clara Josephine Wieck Schumann

(1819 – 1896)

En av romantikkens største
klavervirtuoser og komponister

Av M. Kraft

En spesiell barndom

Clara ble født inn i en kunstnerfamilie der faren Friedrich Wieck var utdannet teolog og pianist, og moren, Mariane Tromlitz, sanger og pianist. Clara var et stillferdig men våkent lite barn og snakket ikke før hun var rundt seks år. Foreldrene trodde først det var noe galt med Clara siden hun ikke snakket, og det ble spilt små snutter på piano for å se om Clara faktisk hørte, og hun svarte med å spille et svar tilbake. Forholdet mellom foreldrene hennes var alt annet enn kjærlig og omsorgsfullt, så det var kanskje ikke så rart at den lille jenta var litt reservert i starten.

Etter en stund fikk moren innvilget skilsmisse, og på 1800-tallet skulle det litt for å gå til det skrittet at man avbrøt et ekteskap, så man kan jo bare tenke seg hvor ille det hadde vært, og hvor sterk moren til Clara var som turte å ta dette valget. Slik reglene var tilhørte alle eiendelene mannen, inkludert barna, så Clara og småsøsknene hennes vokste opp alene hos faren, - en grusomt kontrollerende mann.

Fra Clara var fem år fikk hun klaverundervisning av faren Friedrich. Han hadde utviklet en egen musikkpedagogisk metode med en målrettet skoleringsplan som inneholdt både satslære, gehørsutvikling, partiturstudium, analyse, skolering i anslag, improvisasjon, samspill, fortolknings- og repertoarstudier, kontrapunkt, fiolin og sang. Ved siden av disse heftige musikkstudiene måtte hun også lære seg fransk og engelsk.

Dagene til Clara var lagt opp etter strenge kjøreplaner, alt etter farens rigide system, og det var knapt en tid på døgnet som ikke ble loggført eller notert i dagboken hennes, en dagbok som også faren dikterte med jernhånd.

Til tross for farens brutale adferd utviklet Clara svært gode musikalske ferdigheter i et imponerende tempo og holdt allerede som niåring store klaverkonserter og begynte også å komponere tidlig. Faren brukte datteren sin som et aktivt promoteringsverktøy for sin egen musikkundervisning, og ble raskt en ettertraktet musikk lærer som ble flittig besøkt av elever fra nært og fjernt.

Robert Schumann

I 1828 kom det inn en ung mann, Robert Schumann, som skulle gå i lære hos faren. Clara var bare ni år, men fikk raskt en god tone med denne unge lovende pianisten som da var 17-18 år. Robert studerte hos faren i flere år, og bodde også hjemme hos familien i lengre perioder.

Forholdet mellom Robert og Clara ble sterkere etter som årene gikk, og mot slutten av 1835 utviklet det seg en romanse mellom Robert og Clara som nå var blitt 16 år. De gjorde alt de kunne for å holde forholdet sitt skjult for faren, men to år senere tok Robert mot til seg og spurte ham om å få gifte seg med Clara. Til tross for at Robert allerede var en lovende komponist og også en ganske vellykket musikkredaktør, fikk han et blankt nei fra faren som etter dette forbød all kontakt mellom dem. Clara som hadde vært strengt kontrollert av faren sin hele oppveksten, opplevde nå at farens tyranniske egenskaper bare vokste. Han booket konsertturneer som bevisst var så langt unna Robert som mulig, og overvåket henne døgnet rundt.

Hele denne tiden kommuniserte Clara og Robert gjennom deres felles musikalske språk, og flere av komposisjonene til både Clara og Robert er som musikalske kjærlighetsbrev sendt til hverandre hemmelighetsfullt skult i musikkens fantastiske tonespråk.

Det finnes også brev mellom Clara og Robert fra denne tiden, smuglet ut av trofaste tjenestefolk og slektninger, som vitner om hvor strengt bevoktet Clara var, og at hun til og med måtte lure til seg blekk for å få skrevet disse brevene. I 1839 gikk Clara og Robert rettens vei for å få lov til å gifte seg, og kjærligheten vant tilslutt etter en tre år lang rettsprosess!

Familieliv og musikerliv

Fra 1841 til 1854 fikk Clara og Robert åtte barn sammen. Man skulle kanskje tro at hun hadde nok med å være mamma, men i løpet av disse årene klarte hun på mirakuløst vis å både komponere, holde konserter og ikke minst publisere en rekke utgivelser, og da spesielt hennes manns komposisjoner. Konsertturnéer ble det dårlig med i starten.

De første årene som gift bodde de i et stort hus i Leipzig og hadde en egen sal der de arrangerte konserter og opplesninger. De hadde ofte besøk av gjester og venner som den danske forfatteren og poeten H.C.Andersen, den ungarske pianovirtuosen og

komponisten Franz Liszt og den tyske komponisten Felix Mendelssohn. I denne tiden leste Clara blant annet Goethe og Shakespeare, og studerte musikken til blant annet Johan Sebastian Bach, Ludwig van Beethoven og Frederic Chopin ved siden av å tilbringe svært mye tid med Roberts komposisjonsarbeid.

Familiens pengeforbruk var relativt høy og de fant raskt ut at økonomien deres var helt avhengig av at Clara fortsatte med konsertturneene sine, noe hun selv også var glad for. Det var faktisk henne og ikke mannen som stort sett forsørget familien økonomisk og det var ganske uvanlig på denne tiden. På konsertturnéene promoterte hun i stor grad Roberts musikk og bidro sterkt til at komposisjonene hans ble kjent over hele Europa. På grunn av en ulykke der han hadde skadet den ene hånden kunne han ikke lenger spille piano, så han konsentrerte seg om komposisjonsarbeidet og lente seg på Claras utømmelige musikalske resurser både som musiker, rådgiver og støttespiller.

Alt var dessverre ikke bare rosenrødt i forholdet mellom Clara og Robert og flere kilder skal ha det til at Robert også hadde snev av mindre konstruktive sider som blant annet førte til at Clara brukte mindre tid på sin egen musikk. Det som derimot var helt klart var at den psykiske helsen til Robert etterhvert ble dårligere og dårligere. Det begynte med en svak hodepine som gjorde at han etterhvert fikk problemer med å gjennomføre sin dirigentvirksomhet. Det hendte stadig vekk at Clara måtte steppe inn i siste liten for å redde en konsert hennes mann ikke kunne gjennomføre. Kvinnelige dirigenter var svært sjelden vare, men også her briljerte Clara med sin enorme musikalitet. Hodepinen til Robert ble stadig kraftigere og den psykiske helsen hans ble etter hvert preget av selvmordstanker. Etter et selvmordsforsøk i 1854 ble han lagt inn på et psykiatrisk sykehus ved Bonn. Her bodde han de to siste årene av sitt liv. Legene mente han var til fare for Clara og i lange perioder ble hun frarådet å besøke ham.

Det som er litt trist er at fra den dagen Robert døde sluttet Clara å komponere, bare 37 år gammel. Fra nå av spilte og promoterte hun i all hovedsak sin manns komposisjoner og holdt storslåtte konserter der musikkens hans ble spilt, og på denne måten holdt hun navnet hans i live.

Johannes Brahms

I 1853 kom det en 20 år gammel mann til Clara og Roberts hjem i Düsseldorf. Han het Johannes Brahms. Da Robert først hørte ham spille ble han helt trollbundet. Han ba Johannes stoppe å spille og så hentet han Clara og ba Johannes begynne forfra igjen, slik at Clara også skulle få oppleve det hele. Begge falt pladask for denne unge begavede mannen. Johannes ble deres elev og de tre utviklet et helt spesielt vennskap. Barna til Clara og Robert likte ham også veldig godt og han ble nesten som en slags voksen storebror for dem. Som vi jo vet fra historien blir Brahms etter hvert en av de virkelig store klassiske musikknavnene, og har også blitt kalt «*en av musikkhistoriens tre store B'er*» ved

siden av Bach og Beethoven, og Robert og Clara Schumann hadde en enorm stor innvirkning på både hans musikkariere og hans liv.

Da Robert døde ble båndet mellom Johannes og Clara sterkere, og ettertiden har spekulert mye i om det faktisk var en romanse mellom dem. Det finnes nemlig både en del brev og en del komposisjoner som vitner om et ganske så inderlig forhold. Ingen vet om det faktisk var en romanse mellom dem, for de giftet seg aldri, men at båndet deres var basert på en gjensidig respekt og en oppriktig omsorg for hverandre var det ingen tvil om. Kanskje hadde både Clara og Johannes en så stor kjærlighet og respekt for Robert at de begge visste at de uansett alltid ville ha hatt ham i mellom seg. Clara og Johannes opprettholdt sitt tette bånd gjennom hele livet og de betød svært mye for hverandre både personlig og rent musikalsk.

Slutten av karrieren

I 1873, da Clara var 54 år, hadde hun fått såpass store utfordringer med både revmatisme, artritt og dårlig hørsel at hun begynte å trappe ned konsertvirksomheten. I 1878 ble hun ansatt som hoved-klaverlærer ved Dr. Hoch's Konservatorium i Frankfurt og underviste her frem til 1892. Ved siden av undervisningen redigerte hun sin manns verker og bidro blant annet til at musikken hans ble utgitt på det berømte musikkforlaget Breitkopf & Härtel, som i dag er verdens eldste musikkforlag.

I 1891 ga Clara den aller siste konserten sin, 71 år gammel. Da hadde hun virket som musiker i over 61 år! Men Clara sluttet aldri å spille helt, selv om kroppen hennes skrantet. Hun spilte fremdeles i sitt eget hjem og fortsatte å undervise helt til hun ble rammet av et slag i 1896 og døde noen måneder etter. Clara ble, etter sitt eget ønske, bisatt ved siden av ektemannen Robert Schumann på den historiske kirkegården Alter Friedhof i Bonn, 40 år etter hans død.

En kvinnelig komponist!

Clara begynte å komponere da hun var veldig ung, og allerede som 13 åring begynte hun å skrive på sin egen klaverkonsert. Tre år senere ble klaverkonserten urfremført av et av verdens mest kjente symfoniorkester, Gewandhausorchester, i Leipzig og dirigert av den berømte komponisten Felix Mendelssohn som var kapellmester for orkesteret fra 1835 til 1847.

Clara var en pioner for kvinnelige musikere og komponister, for på denne tiden fantes det svært få kvinner i disse yrkene. En kjent musikkritiker som het Carl Ferdinand Becker

skrev i sin omtale av hennes «Klaverkonsert i a-moll op. 7» at det naturligvis ikke kunne bli snakk om en seriøs kritikk siden det tross alt var snakk om et verk som var skrevet av en kvinne. Slik ble altså åndsverk fra kvinnelige kunstnere sett på av svært mange på denne tiden, så man må bare beundre Clara for hennes mot, standhaftighet, selvtillit og kreativitet som klarte det mesterstykket det var å hevde seg i en så mannsdominert verden. Hun klarte ikke bare å overleve og virke som kvinnelig kunstner, men også å bli anerkjent som en av historiens virkelig store kunstnere.

Clara holdt konserter i over 160 byer og ble hyllet over hele Europa i en tid da også store kunstnernavn som Niccoló Paganini, Ole Bull, Franz Liszt, Sigismund Thalberg, Friedrich Kalkbrenner og Frederic Chopin var store på Europas konsertscener. Hun var faktisk også en av de første som spilte konserter helt uten noter, noe som heller ikke var så vanlig på den tiden.

Hun var en lidenskapelig kunstner og verkene hennes blandet hennes klassiske komposisjons-teknikk og musikkteoretiske ferdigheter med uttrykket og følelsene til en romantisk stil. Dette var en tid da følelsene virkelig skulle skinne frem i musikken! Komposisjonene hennes bar også preg av originalitet og kreativitet, og inneholdt karakteristiske harmoniske, melodiske og tidsmessige nyanser som ofte resulterte i en kraftig emosjonell respons fra publikum. Hun komponerte en god del musikk til sine egne konserter, inkludert solo-pianostykker, stykker for piano og strykeinstrumenter og stykker for piano og orkester. Men hun skrev ikke bare konsertmusikk for profesjonelle utøvere og orkestre; hun skrev også musikk som helt vanlige mennesker kunne fremføre i hjemmene sine.

Gjennom hele livet var Clara en stor og viktig stemme i musikkverdenen, både som utøver, komponist, utgiver og underviser. Både gjennom konsertene sine og gjennom redigerings- og forlagsvirksomheten bidro hun i stor grad til å fremme musikken til andre komponister som blant annet Felix Mendelssohn, Robert Schumann og Johannes Brahms.

Tenk at dette lille barnet som startet sine første leveår uten å si et eneste ord, og som vokste opp i Leipzig på begynnelsen av 1800-tallet med den voldsomme og brutale barndommen, skulle bli husket av ettertiden som en av de virkelig store kunstnere fra 1800-tallet! Hun må ha hatt et helt spesielt indre driv, og en enorm stor kjærlighet for musikken og menneskene rundt seg. Clara Schumann står utvilsomt igjen som en av de mest innflytelsesrike og viktige kvinneskikkelsene i musikkhistorien, selv 200 år etter sin tid!

Her er en liste over Claras komposisjoner:

Verk med opustall

- Op. 1: Quatre Polonaises pour le pianoforte (1829/30)
- Op. 2: Caprices en forme de Valse (1831/32)
- Op. 3: Romance variée
- Op. 4: Valses romantiques (1835)
- Op. 5: Quatre pieces caractéristiques (1835/36)
- Op. 6: Soirées musicales (1834–1836)
- Op. 7: Premier Concert pour le Piano-Forte avec accompagnement d'Orchestre (1833–1835)
- Op. 8: Variations de concert sur la Cavatine du Pirate de Bellini (1837)
- Op. 9: Souvenir de Vienne (1838)
- Op. 10: Scherzo d-moll
- Op. 11: Trois Romances für Klavier (1838/39)
- Op. 12: 3 Rückert-Lieder (1841)
- Op. 13: 6 Lieder
- Op. 14: Scherzo, c-moll (1841)
- Op. 15: Quatre Pièces fugitives (1840–1844?)
- Op. 16: Drei Preludien mit Fuge (1845?)
- Op. 17: Klaviertrio, g-moll (1846)
- Op. 20: Variationen über ein Thema von Robert Schumann (1853)
- Op. 21: Drei Romanzen (1853)
- Op. 22: Drei Romanzen für Violine und Klavier (1853)
- Op. 23: 6 Lieder (1853)

Verk uten opustall:

- Variationen über ein Tyroler Lied für Klavier (1830)
- Walzer für Singstimme und Klavier (1833)
- «Am Strand» für Singstimme und Klavier (1840)
- «Die gute Nacht» für Singstimme und Klavier (1841)
- Klaviersonate g-Moll (1841/42)
- «Oh weh des Scheidens» für Singstimme und Klavier (1843)
- Präludium f-Moll (1845)
- Concerto f-Moll für Klavier und Orchester (1 Satz) (1847)
- Drei gemischte Chöre («Abendfeier in Venedig»; «Vorwärts»; «Gondoliera»«») (1848, skrevet til Robert Schumanns 38. fødselsdag)
- Romanze a-Moll für Klavier (1853)
- Romanze h-Moll für Klavier (1856)
- Kadenzen zu Beethovens Klavierkonzerten in G-Dur und c-Moll

Kilder:

- «Ketil lærer klassisk» (Radioprogram fra NRK Radio med Ketil Grunderud og Cathrine Winnes)
- «Geliebte Clara» (Tysk spillefilm om Clara og Robert Schumann fra 2008)
- «Relieff - en kulturhistorie» (Gyldendal 1994)

- Arkiv.klassiskmusikk.com (nettside)
- [Store Norske Leksikon](http://StoreNorskeLeksikon.com) (nettside)
- study.com (nettside)